

Subject Area
Basic Islamic Sciences

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 101
PP: 2596-2609

Arrival
23 June 2022

Published
31 August 2022

Article ID Number
63688

Article Serial Number
08

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2922/8/sss.63688>

How to Cite This Article
Algül, A. & Kayasöken, H. K. (2022). "Süt Hısımlığı ile İlgili Hadislerin Fıkhi Mezhepler Bağlamında Değerlendirilmesi; Beş Kez Emzirme Rivayeti Örneği" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:8, Issue:101; pp:2596-2609

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Süt Hısımlığı ile İlgili Hadislerin Fıkhi Mezhepler Bağlamında Değerlendirilmesi; Beş Kez Emzirme Rivayeti Örneği

Evaluation of Hadiths Related to Milk Agency within the Context of Fiqu Sections; Example of Breastfeeding Five Times

Anđan Algül¹ Hatice Kübra Kayasöken²

¹ Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku ABD, Gaziantep, Türkiye
² Yüksek Lisans Öğrencisi., Gaziantep Üniversitesi, SBE, Temel İslam Bilimleri, İslam Hukuku ABD, Gaziantep, Türkiye

ÖZET

Süt hısımlığı İslam Hukuku'nda ciddi bir yere sahip olup üzerinde çeşitli tartışmalar ve ihtilaflar bulunmaktadır. Bu tartışmalar zaman zaman süt hısımlığının oluşması için yaş sınırı konusunda olurken bazen de emme miktarı gibi konularda olmuştur. Süt hısımlığının meydana gelmesi için emzirmenin bir kez olması gerektiğini bildiren rivayetler olduğu gibi beş kez olması gerektiğini bildiren rivayetler de bulunmaktadır. Süt hısımlığı meselesi nikahın haram olması gibi ciddi bir sonuca temas ettiğinden ötürü, çelişkili gibi görünen rivayetlerin analiz edilmesi ve mezheplerin vermiş oldukları farklı hükümlerin değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu hususta fikhî mezheplerin birbirlerinden farklı hüküm vermelerinin sebebi benimsemiş oldukları usul-i fıkıh metotlarının ve istinbatta buldukları hadislerin farklılığıdır. Bu çalışmada öncelikle İslam Aile Hukuku'na göre süt hısımlığı konusu genel hatlarıyla işlenmiş, ardından mezkûr rivayetlerden beş kez emme hadisi göz önünde bulundurulmuş, senet ve metin tahlili yapılmış ve onunla amel edilip edilmeme durumlarından söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, İslam Aile Hukuku, Süt Hısımlığı, Süt Kardeşliği

ABSTRACT

Milk kinship has a serious place in Islamic Law and there are various discussions and disputes on it. While these discussions were about the age limit for the formation of milk kinship, sometimes there were issues such as the amount of sucking. While there are narrations stating that breastfeeding must be once in order for milk kinship to occur, there are also narrations stating that it must be five times. Since the milk kinship issue touches on a serious result such as the prohibition of marriage, it is of great importance to analyze the rumors that seem contradictory and to evaluate the different provisions given by the sects. The reason why the Fiqh sects give different judgments on this issue is the difference in the methods of fiqh they have adopted and the hadiths in which they are derived. In this study, first of all, the subject of milk kinship according to the Islamic Family Law was discussed in general terms, then the hadith of sucking five times from the aforementioned narrations was taken into account, the sanad and text analysis were made and the cases of whether or not to act with it were mentioned.

Keywords: Islamic Law, Islamic Family Law, Dairy Relation, Dairy Brotherhood

1. GİRİŞ

İslam dini hayatın her alanına müdahale eden, hiçbir detayı atlamadan her şeyi belli bir sistem dahilinde tanzim eden bir dindir. Nitekim hayatın tüm alanlarıyla ilgilenen İslam fıkhnının bir bölümü aile konusunu oluşturmaktadır. Ailenin kuruluşundan birlikteliğin sona erilişine ve hatta daha sonrasına dair bütün başlıklar işlenmiş ve çerçevesi belirlenmiştir. Aynı zamanda aile müessesesinde ortaya çıkabilecek problemler ele alınmış ve Kur'an ile sünnetten beslenen sağlam referanslarla çözüm önerileri sunulmuştur. Böylece sonraki nesillerin huzurlu ve mutlu bir yuva kurmaları hedeflenmiştir.¹ Dünya ve ahiret saadetini hedefleyen ve bunun temini için kullarına belli kurallar koyan Allah Teâla birçok hikmetten ötürü aralarında mahremiyet gerektiren kişiler için süt akrabalığını meşru kılmıştır. Bu durum Kur'an, Sünnet ve icma ile sabittir.²

Esasen süt hısımlığı geçmişten günümüze birçok toplum tarafından uygulanmış, adeta köklü bir gelenek haline gelmiştir. Ancak İslam dini, daha önceki zamanlarda da farklı şekillerde sürdürülen bu köklü geleneği evlilik engeli

¹ Mahsum Aslan- Abdulgalip Aslan, "Bir Gelenek Olarak Başlık Parası ve İslam Hukukunun Bakış Açısı", *Hakkari İlahiyat Yazıları- II*, (Van: Peyvend Yayınları, 2021), 39.

² Bk; Bakara 2/233; Nisa 4/23; Kasas 28/12; Müslim, Radâ', 2; Buhârî, Nikâh, 22; Tirmizî, Radâ', 6; Nesâî, Nikâh, 56; Ebû Dâvûd, Edeb, 119-120.

oluşturması gibi hukuki bir neticeye bağlamıştır.³ Önceki toplumlarda süt hısımlığı her ne kadar yaygın olsa da evliliğe mâni bir durum olmadığı bilinen bir gerçektir.⁴

Diğer dinlerde ve hukuk sistemlerinde süt akrabalığının doğuracağı hukuki sonuçlara yer verilmediği anlaşılmaktadır.⁵ İslam dininde ise hem annelerin kendi çocuklarını emzirmesine hem de başka çocukları emzirmeleri suretiyle oluşan süt akrabalığı hakkında çeşitli ayetler ve hadisler bulunmaktadır.

Süt hısımlığı Hz. Peygamber zamanında yaygın bir uygulama olup, bizzat Hz. Peygamber'in süt anneleri (Süveybe ve Halime) ve süt akrabaları bulunmaktadır.⁶ Ebu Leheb'in cariyesi olan Süveybe Hz. Peygamber'i emzirdiği gibi Hz. Hamza'yı da emzirmiştir. İlerleyen zamanlarda Hz. Peygamber'e amcası Hz. Hamza'nın kızıyla evlenmesi teklif edildiğinde bu kişinin süt yeğeni olması sebebiyle bu evliliği reddetmiştir.⁷ Bu hadise Hz. Peygamber'in bu konudaki hassasiyetine örnek teşkil etmektedir.

İslam dininde pek çok meselede temel kurallar şâri tarafından belirlendikten sonra çeşitli sebeplerden ötürü içtihada mahal bırakılan hususlar olmuştur. Süt hısımlığının oluşması için gerekli şartların tayini de bu kabildendir. Bu şartların tayininde mezheplerin içinde buldukları görüş farklılıkların gerekçeleriyle birlikte anlaşılması önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı fakihlerin aynı mevzuda birbirinden farklı hükümlere nasıl ulaştığı ve bu farklılığın pratiğe nasıl yansıdığını tespit etmektir.

Bu çalışmada süt akrabalığının oluşması için gerekli şartlardan biri olan süt emmenin miktarı ile alakalı ihtilaflar üzerinde durulmuş; konuyla ilgili olan beş kez emme rivayeti senet ve metin açısından değerlendirilmiştir.

Makalede önce "İslam Aile Hukukuna Göre Süt Hısımlığı" başlığı altında süt akrabalığına taalluk eden bazı meselelere yer verilmiştir. Daha sonra "Süt Hısımlığının Evlilik Engeli Oluşturması" konusu ele alınmıştır. Ancak çalışmanın esas gayesi beş kez emme rivayetinin incelenmesi olduğundan bu başlık altında detaylara yer verilmemiş, konular ana hatlarıyla incelenmiştir. Ardından araştırmanın asıl konusunu oluşturan öncelikle emzirmenin en az beş kere olmasını gerektiren rivayetin isnadı incelenmiş; raviler hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca ilgili rivayet, metin açısından da tahlil edilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise bu rivayetle istinbat edilip edilmeme üzerinde durulmuştur. Sonuç kısmında da araştırma neticesinde varılan sonuçlar aktarılmıştır.

2. İSLAM AİLE HUKUKU'NA GÖRE RADA' (SÜT) HISIMLIĞI

2.1. Rada'nın Tanımı

Rada' kelimesi sözlük olarak kadının göğsünden süt vermesi⁸ veya çocuğun memeden süt emmesi⁹ gibi anlamlara gelirken, ıstılahtı olarak en az dokuz yaşında olan bir kadının sütünün, muayyen bir vakitte bir çocuğun midesine girmesi anlamına gelmektedir.¹⁰

2.2. Çocuğun Emzirilmesi

İslam Aile Hukukuna göre çocuğun emzirilmesi baba için ittifakla hukuki bir sorumlulukken¹¹ anne için hukuki bir sorumluluk olmanın yanı sıra mendup olduğuna dair görüşler de bulunmaktadır. Çocuğun emzirilmesi hususuna hem Kur'an'da hem de sünnette değinilmiş, konu naslarda belli ölçüler içerisinde beyan edilmiştir. Günümüzde bilimsel verilerle anne sütünün faydalarının tespit edilmiş olması, Kur'an ve sünnetin bu konuya verdiği önemi teyit eder niteliktedir.¹²

³ Bk; Nisa 4/23 "Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle zıfafa girdiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, - eğer anneleri ile zıfafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın karıları, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmez. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."

⁴ Ahmet Yaman, "İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Bahar, 2002) 59.

⁵ Şafak Ali, "İslam'da Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akraba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar", *Diyanet Dergisi*, c.22, sy.4 (1986), 19

⁶ Muhammed Hamidullah, "Hz. Peygamberin Süt Kardeşleri" *İslam Medeniyeti* (Ağustos,1973) 4.

⁷ Murat Kumbasar, "Süt Akrabalığı", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 0, sy. 16 (Aralık 2001), 325.

⁸ Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak Azimâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Davud*, Mektebetü's-Selefiyye, Medine, 1968, VI, 53.

⁹ İbn Fâris, *Ebü'l-Hüseyn Ahmed er-Râzî el-Kazvîni el-Hemedânî, Mu'cemu Meşkâysî'l-Luğa*, thk. 'Abdusselâm Muhammed Hârûn, Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1979; s. 406; Ragıb Ebu'l-Kasım el-Hüseyn, el-İsfehânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, Beyrut: Daru'l-Kalem, 1412, s. 286; Zemahşeri, Ebu'l-Kâsım Mahmûd İbn Ömer. *Esasü'l-Belağa*. 2 Cilt. thk. Muhammed Bâsil U'yûn es-Sûd. Lübnan: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998. s.340; Nesefî, Ebû Hafs Necmeddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed. *Tilbetü't-talabe*. thk. Halid Abdurrahmân el-Ak. Beyrut: Dârü'n-Nefâis, 1431/2010, 105.

¹⁰ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Rağbet Yayınları 1998) 79.

¹¹ Bakara 2/233, Emine Gümüş Böke, "İslam Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet", *"Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu"*, ed. Yavuz Ünal vd. (Samsun: Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2016), 485

¹² Şevket Pekdemir, "Anne Sütünün Evlenme Engeli Oluşturma Şartları", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/17 Fall (2016) 546.

Kur'an'da akrabalık bağlarından söz edilirken kan ve sıhriyet (evlilik) sebebiyle oluşan akrabalığa ek olarak süt akrabalığından da bahsedilmiştir.¹³ Bu akrabalık gerekli şartların oluşması halinde bir annenin kendi çocuğunun dışında bir başka çocuğu emzirmesiyle oluşmaktadır.

2.3. Süt Hısımlığının Nesep Hükümlerine Etkisi

İslam aile hukukuna göre gerekli şartlar oluştuktan sonra meydana gelen süt akrabalığı evlilikten başka herhangi bir nesep hükmüne taalluk etmemektedir. Süt emmekle oluşan akrabalık yalnızca naslarla sabit olan hususlara özeldir. Miras, nafaka ve velayet gibi kan sebebiyle var olan diğer hukuki sonuçları doğurmamaktadır.¹⁴

2.4. Süt Hısımlığının Sübutu

Süt akrabalığı fakihlerin ittifakıyla ikrar veya şahitler yoluyla sabit olmaktadır. Şahitlerin kim olması gerektiği hususunda mezhepler arasında bazı ihtilaflar bulunmaktadır. Hanefi mezhebine göre emzirmenin sabit olabilmesi için sadece kadınların şahitliği yeterli olmayıp, en az bir erkek ve iki kadının şahitliği gerekmektedir.¹⁵ Malikilere göre ise eğer şahitlik eden kadın adaleti ile tanınıyorsa, tek bir kadının şahitliği muteber sayılmaktadır. İmam Şafii de emzirmenin sübutunda kadının şahitliğinin caiz olduğunu belirtmekte, dört kadının ya da bir erkek ve iki kadının şahitliğinin kabul edilebileceğini söylemektedir.¹⁶ Şafi fukahası bu kanaatini Bakara Suresi 282. ayetteki iki kadının şahitliğini bir erkeğin şahitliğine denk olduğunu bildiren hükme dayandırmaktadırlar. Bu ayete göre dört kadının şahitliği iki erkeğin şahitliğine denk sayılmaktadır.

Hanbeli mezhebinin bu konudaki görüşü ise adaletle bilinen güvenilir biri olduğu müddetçe kadın erkek fark etmeyip bir kişiyle bile süt hısımlığının sabit olacağı yönündedir. Hanbeli mezhebinin konuyla alakalı varmış olduğu hüküm bu husustaki en geniş görüş sayılmaktadır. Mezhebin bu konudaki delili Hz. Peygamber'in yalnızca bir kadının şahitliği üzerine Ukbe ile eşi Ümmü Yahya'nın ayrılmaları gerektiğini bildiren hadisidir.¹⁷ Nitekim Hz. Peygamber yalnızca bir kadının Ukbe ve eşini emzirdiğini söylemesi üzerine bu durumu teyit eden kimse olmamasına rağmen Ukbe'ye eşini bırakması gerektiğini söylemiştir.

Süt hısımlığı İslam Hukukuna göre evlilik engeli gibi önemli bir sonucu doğurduğundan dolayı Müslümanların bu konuda titiz davranmaları gerekmektedir. Konuyla alakalı olarak gerek emilen miktar gerek emilen zamanla alakalı şüphelerin yok edilmesi, bütün detayların netlik kazanması ve mümkünse bu işin şahitler huzurunda yapılması gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de böyle hadiselerin kayıt altına alınması gerektiğidir. Bu hususta başta alınacak tedbirler ileride yaşanması muhtemel problemlerin önlenmesi için önem arz etmektedir. Zira bu konuda yapılan hata ve ihmallerin telafisi ya imkânsız ya da çok zor olmaktadır.

Çeşitli sebeplerden dolayı emzirme olaylarının kaydedilmesinde yapılan bazı hatalar zaman zaman mezheplerin bu konudaki ihtilaflarından yararlanılarak çözülebilmektedir. Zira mutlak ve ebedi bir evlilik engelinin oluşmasının şartlarında mezhepler arasında ihtilaflar bulunmaktadır.

Süt akrabalığının oluşması konusunda şüpheler dikkate alınmamakta; şüpheli veya net olmayan bilgilerle akrabalık tesis edilmemektedir. Böylesi durumlarda kişilerin ihtiyatla amel etmesi tavsiye edilmektedir.¹⁸

3. SÜT HISIMLIĞININ EVLİLİK ENGELİ OLUŞTURMASI

3.1. Evlilik Engeli Oluşturduğunu Bildiren Naslar

İslam Hukukuna göre süt hısımlığı, emen kişi ile emziren ve emzirenin bazı yakınları arasında ebedi ve mutlak bir evlilik engeli oluşturmaktadır. Bu husus Kur'an ve sünnette açık bir şekilde beyan edilmiş; ihtilafa mahal bırakılmamıştır. Sütten doğan hısımlığın ebedi ve mutlak bir evlilik engeli oluşturduğu bütün mezhepler tarafından ittifakla kabul edilmiştir.

Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır; *"Sizi emziren analarınız ve süt cihetinden kız kardeşleriniz (size haram kıldır)."19* Hz. Peygamber de *"Nesep sebebiyle haram olanlar süt sebebiyle de haram olur."*²⁰ buyurmuştur.

¹³ Bk. Bakara 2/233

¹⁴ Kumbasar, "Süt Akrabalığı", 326.

¹⁵ Bilal Şen, "Yıllar Sonra Süt Kardeşi Oldukları Tahmin Edilen Eşlerin Durumunun İslâm Hukuku Açısından Mukayeseli Değerlendirilmesi" *Mutalaa* 1/2 (Aralık,2021) 245.

¹⁶ Şafii, Muhammed b. İdris. *el-Ümm. Dâru'l-Ma'rife*, Beyrut, (1410/1990), 5/55.

¹⁷ Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, Şehâdâd, 4, 13, 14, İlim, 26, Buyu', 3, Nikâh, 23; Tirmizî, *el-Câmi'u's-sahîh*, Radâ, 4, (1151); Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, Akdiye, 18, (3603); en-Nesâî, *el-Muctebâ mine's-Sünen el-Meşhur bi Süneni'n-Nesâî* Nikâh, 57, (6, 109); Şen, "Yıllar Sonra Süt Kardeşi Oldukları Tahmin Edilen Eşlerin Durumunun İslâm Hukuku Açısından Mukayeseli Değerlendirilmesi" 246.

¹⁸ Orhan Çeker, "İslam Hukukunda Süt Akrabalığı" *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 34 (2019) 353.

¹⁹ *Nisâ* 4/23

²⁰ Bk: Mâlik b. Enes, *el-Muvatta* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 2: 607; Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr* (Musul: 1984), 2: 98; Esra Özdemir, "İslam'da Süt Akrabalığı ile İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi" (2019) 17.

Mezkûr ayet ve hadisten anlaşıldığı üzere İslam'da evlenme engelleri söz konusu olduğunda süt bağı kan bağıyla eş değer tutulmuş; kan sebebiyle oluşan ebedi evlilik engeli aynı şekilde süt sebebiyle de geçerli olmuştur.²¹

3.2. Aralarında Evlenme Yasağı Oluşan Kişiler

Süt hısımlığı sebebiyle oluşan evlilik engelinin kimleri kapsadığı “Emenin emzirene nefsi, emzirenin emene nesli haramdır”²² ilkesiyle özetlenmektedir. Yani emen kişi emziren kişinin çocuğu gibi olmakta, emzirenin bütün çocuklarıyla kardeş sayılmaktadır. Konuyla alakalı olarak mevcut naslar ışığında süt sebebiyle evlenilmesi haram olan kişiler şöyle sıralanmaktadır:²³ Süt sebebiyle oluşan usul ve fûru, süt anne-babanın hem kan hem de süt yoluyla oluşan usul ve fûru, süt dede-ninenin fûrularının birinci tabakası; süt dayı, süt teyze, süt amca ve süt hala²⁴.

3.3. Evlilik Engeli Oluşmasının Şartları

Süt akrabalığının sürekli bir evlenme engeli oluşturması ayet ve hadislerde açıkça belirtilmiş olduğundan bu konuda ihtilaf yoktur. Ancak bu yasağın oluşabilmesi için gerekli olan şartlara sınırlı ölçülerde yer verildiğinden ötürü bu husus ihtilafa sebep olmuştur. Farklı ifadeleri içeren hadislerin çeşitliliği ve ilgili ayetlerin muhtelif şekillerde yorumlanması bu ihtilafın oluşmasının temel sebebi olarak bilinmektedir.²⁵

Mezhepler arasında emziren kadının durumu, emen çocuğun yaşı, emilen sütün safi anne sütü olması ve emilen miktar gibi bazı hususlarda ihtilaf bulunmaktadır. Bu çalışmanın esas gayesi emilen sütün miktarı konusundaki ihtilafın ve varılan hüküm farklılıklarının değerlendirilmesidir.

3.3.1. Emen Çocuğun Yaşı

Bir çocuk ile onu emziren ve emziren kişinin bazı akrabaları arasında süt hısımlığı oluşabilmesi için gerekli olan şartlardan biri çocuğun yaş sınırıdır. Konuyla alakalı olarak mezhepler arasında birtakım ihtilaf bulunmaktadır. Esasen iki yaşını doldurmamış olan çocuğun emdiği sütle akrabalık oluşacağı hususunda ittifak vardır; ihtilaf çocuğun iki yaşından sonra emdiği sütle akrabalık oluşup oluşmayacağı noktasındadır.²⁶

Ebû Hanîfe “Annesinin onu taşıması ve süttten kesmesi otuz aydır”²⁷ ayetine istinaden çocuğun otuz aylıkken yani iki buçuk yaş müddeti içerisinde emdiği sütün akrabalık oluşturacağı görüşünü belirtmiştir. Ayetten anlaşılan bir diğer mana hamilelik müddetinin otuz ay olduğudur. Zira süt emmekle hamileliğin toplamı otuz ay olup bunun iki yılı emzirme süresi ise geriye kalan altı ayın hamilelik süresi olabileceği ortaya çıkmaktadır. Bu ayetle alakalı olarak Ebû Hanîfe'nin hem gebeliğin hem de süttten kesmenin otuz ay olabileceğine dair kanaati bulunduğundan ötürü, emzirme süresinin otuz ay olması ihtimali mevcuttur. Bu sebeple süt hısımlığı nedeniyle oluşan evlilik engeline ihtiyaten otuz ayı dikkate almak gerekmektedir.²⁸

Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinden olan İmâm Ebû Yusuf ile İmâm Muhammed bu süreyi çocuğun doğumundan itibaren iki yıl olarak tayin etmişlerdir. İmâmeynin bu görüşü diğer fihri mezheplerce de benimsenmiş ve cumhur bu kanaate varmıştır.

Hanefilerden Züfer ise bu süreyi üç yıl olarak kabul etmiştir.²⁹ Ona göre çocuk süttten kesilmezse emme müddeti üç yıl sürmektedir.³⁰ Çünkü süttten kesilmek bir halden yeni bir hale geçiş anlamına gelir. Hal değişikliği için de en uygun müddet bir yıldır. Ayrıca Züfer'e göre çocuk süttten kesildikten sonra diğer gıdalara alışması için bir yıl geçmesi gerekmektedir. Züfer alışma süresi olarak geçen bu bir yılın da emzirme müddeti içinde olduğu kanaatini taşımaktadır.

²¹ Konuyla alakalı başka ayet ve hadisler de bulunmaktadır; ancak burada hepsini zikretmeye gerek duyulmamıştır.

²² Nuri Kahveci, *İslam Aile Hukuku*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 94.

²³ Sahnûn, Ebû Saïd Abdüsselâm b. Saïd b. Habîb et-Tenûhî, *el-Müdevenetü'l-kübra*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415/1994. 2/409-410.

²⁴ Adnan Algül, *el-Hulâsatu'l-Fıkhiyye fi'l-Ahvâli's-Şahsiyye*, İlahiyât, Ankara, 2019, s. 46.

²⁵ Pekdemir, “Anne Süttünün Evlenme Engeli Oluşturma Şartları”, 543.

²⁶ Burhaneddin İbrahim b. Muhammed İbn Müflih el-Mubdi, “Şerhu'l-Mükni”, (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997), 7: 123; Mehmet Aziz Yaşar, “Şâfiî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Süttanelik Uygulaması”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Ocak-2018) 185.

²⁷ Bk. Ahkaf 46/15

²⁸ Fahreddin Razi Muhammed b. Ömer *et-Tefsiri'l-Kebir*, (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990); Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*. VI/384, 4343- 4346; Kumbasar, *Süt Akrabalığı*, 323.

²⁹ Böke, “İslam Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet. 490.

³⁰ Ebu'l-Hasen Ali b. Halef b. Abdülmelik, İbn Battâl, *Şerhu İbn Battâl alâ Sahihi'l-Buhârî*, (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye,) VIII, 162; Ahmed b. Ali, İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahihi'l-Buhârî, Matbaatü's-Selefiyye*, (Kahire: 1380) Bedreddin Mahmud b. Ahmed, el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî fi Şerhi Sahihi'l-Buhârî* (İstanbul: Dâru'l-Matbaatü'l-Âmira, 1313.) IX, 387, Azimâbâdi, *Avnül-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Davud*, VI, 61, Ebû Ömer Yusuf, İbn Abdilber, *el-İstizkâr*, (Beyrut: Dâru Kuteybe,1993) XVIII, 258, Ebû Ömer Yusuf, İbn Abdilber, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattai mine'l-Meânî ve'l-Esânîd*, (Mağrib: Matbaatu Fudâle, 1980) VIII, 263. Ali b. Ahmed b. Saïd, İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-Âsar*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1984) X, 204; Ebu'l-Fadl İyâz b. Musâ b. İyâz, *İkmâlü'l-Mu'lim bi Fevâidi'l Müslim*, (Mansûra: Dâru'l-Vefâ, 1998) IV, 641, Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâli's-Şahsiyye*, (Kahire: Daru'l-Fikri'l-Arabî, ty.) 82; Esra Paçacı, *Sünnette Süt Akrabalığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008) 111.

Şâfiî ve Hanbelî mezhebi mezkur konuda aynı görüşü paylaşmakta ve çocuğun yaş sınırının iki olduğunu; iki yaşından sonra emilen sütlerin akrabalık oluşturmayacağını belirtmektedirler.³¹ İki yılı bir gün bile geçtikten sonra süt emmeye devam etmiş veya süttten kesilmiş bile olsa bu durum büyüğün emzirilmesi hükmünde olup mahremiyet oluşturmamaktadır.³² Bu iki mezhep görüşlerini şu ayetlere dayandırmaktadır; “Çocuğun süttten kesilmesi iki yıl içinde olur,”³³ “Emzirmeyi tamamlamak isteyen kimse için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler.”³⁴ Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinin görüşlerini dayandırdıkları hadis de şu şekildedir; “Süt kardeşlerinize dikkat edin, çünkü süt akrabalık ancak açlıktan dolayı emmekle meydana gelir.”³⁵

Mâlikîler de akrabalığın ancak açlıktan dolayı meydana geleceğini belirten hadise dayanmakta, buna ek olarak ayette belirtilen iki tam yıllık müddete çocuğun emmeye devam etme ihtiyacı doğrultusunda birkaç ay daha eklenebileceği kanaatini taşımaktadırlar. Bu doğrultuda Mâlikî mezhebinin konuyla alakalı görüşü iki yıl veya iki yıl iki ay olarak belirtilmektedir.³⁶

Zâhirî mezhebi de bu konuda görüş beyan etmekte ve süt emme yaşında herhangi bir sınırın olmadığını söylemektedir.³⁷

3.3.2. Emziren Kadının Durumu

Kendi çocuğu dışındaki bir başka çocuğu emzirmek suretiyle süt hısımlığının oluşmasına sebep olan kadının durumu hakkında da mezhepler arasında bazı ihtilaflar bulunmaktadır. Fukaha süt hısımlığının oluşabilmesi için emziren kadının bazı şartlar taşıması gerektiğini söylemişlerdir. Fakat bu şartlar haklarında herhangi bir nas bulunmayıp genel olarak içtihadı dayalı olarak belirlenmiştir.³⁸

İslam hukukçularına göre sadece kadından gelen sütle mahremiyet oluşmaktadır. Normal şartlarda erkekten süt gelmeyeceği aşikardır; ancak bazen istisna durumlar yaşanmakta ve hastalık veya başka bir sebeple erkekten süt gelebilmektedir. Bu durumda gelen süttün besleyici olmaması ve nasların kadınlara yönelik olması gibi gerekçelerle ittifakla erkekten gelen süttün mahremiyet oluşturmayacağı ve İslam hukukçularının bu konuda ittifak içinde olduğu bilinmektedir.³⁹

Bir kadının emzirdiği çocuk üzerinde gerek fizyolojik gerek psikolojik bir takım değişiklik ve gelişmelere sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle çocuğu emzirecek olan annenin fiziksel ve ruhsal açıdan dikkatli bir incelemeye tabi tutulması gerekmektedir.⁴⁰

Hayatta olan bir kadından gelen süttün mahremiyet oluşturacağı İslam hukukçuları arasında ittifakla kabul edilen hususlardan biridir. Ancak ölü olan kadının süttünün süt akrabalığına sebep olup olmayacağı konusunda birbirinden farklı iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüş ölü kadının süttünün evlenme yasağı oluşturmayacağı yönündedir. Çünkü kadının ölmesiyle birlikte süttü de ölmüştür. Bundan dolayı ölü kadının süttü necis hükmündedir. Necis olan bir süttün çocuğa içirilmesi haramdır. Süt akrabalığı ise haram bir yolla oluşmaz. Fakat bir kadından süt alındıktan sonra kadın ölse, süt helal kabul edilen dönemde alındığından dolayı mahremiyet oluşturacağı kabul edilmiştir.

Bir diğer görüşe göre ölen kadının süttüyle akrabalık oluşmaktadır. Çünkü annenin ölümü süttün ölmesine sebep olmaz. Annenin ölümü süttün etki ve içeriğinde herhangi bir değişime sebep olmamaktadır. Kadın ölmüş olsa dahi kendisine ait olan süttü bir çocuğun içmesi durumunda aralarındaki biyolojik bağın devam edeceği şüphesi bulunmaktadır.⁴¹

³¹ Şâfiî, *el-Ümm*, 5/47-49; Ahmed b. Ali Ebu Bekir, *el-Cassâs, Ahkâmu'l-Kur'an*, Beyrut: Daru'l-Kutubü'l-İlmiyye, 1/560; Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed b. Ebû Sehl, *es-Serahsî, el-Mebûsüt*, I-XXX, Beyrut 1993/1414, 5/136; Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *el-Gazzâlî, el-Vasît fi'l-Mezheb*, Daru's-Selam, 1417/1997, 6/182; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah, İbn Kudâme, *el-Muğni*, Beyrut, 1405/1985, 8/142; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, 2/107; Merdâvî, *el-İnsâf*, 9/333; Hillî, Cafer b. El-Hasan, *Şerâiu'l-İslam*, yy. Müessesetu Matbûati İsmailiyyûn, 3/227; Ahmet Yaman, *İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı*, 60.

³² İbn Abdilber, *Temhîd*, VIII, 263; Kemal İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadir*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, ty) III, 444; Muhammed ez-Zuhrî el-Ğamrâvî, *Envâru'l-Mesâlik Şerhu Umdeti's-Sâlik ve Uddetu'n-Nâsik*, Mektebetu Seyda, Diyarbakır, s. 219; Paçacı, *Sünnette Süt Akrabalığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 111.

³³ Bk. Lokman Suresi 31/14.

³⁴ Bk. Bakara 2/233.

³⁵ Buhârî, “Şehâdât”, 7; “Nikah”, 21; Müslim, “Radâ”, 32; Nesâî, “Nikah”, 51; Dârimî, “Nikah”, 52.

³⁶ Mâlik, *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*, 2/407; İbn Rüşd *el-Mukaddemat ve'l-mümehhedât*, 1/493; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/31. Ebû Ömer Yusuf, İbn Abdilber, *el-Kâfi fi fikhi ehli'l-Medine*, 1/242; Yaman, *İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı*, 60.

³⁷ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, c.10, s. 9.

³⁸ Çeker, “İslam Hukukunda Süt Akrabalığı” 351.

³⁹ Yaşar, “Şâfiî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Sütannelik Uygulaması”, 179; Şâfiî, *el-Ümm*, 5/36; Mevslî, *el-İhtiyâr*, 3/118; San'ânî, *Sübülü's-selâm*, III, 216; Cezîrî, *el-Mezâhib*, 4/253 vd.; Çeker, “İslam Hukukunda Süt Akrabalığı”, 351.

⁴⁰ Asaf Ataseven, “Çocuk ve Anne Süttü”, *İslam Mecmuası*, 1960, 4/3 s.90; Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın, Yağmur Yayınevi*, İstanbul, ty, s.58; Ali Şafak, “İslam'da Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akriba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar”, *Diyanet Dergisi*, 1986, 22/4, s.22; Böke, “İslam Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet”, 486.

⁴¹ Pekdemir, “Anne Süttünün Evlenme Engeli Oluşturma Şartları”, 547.

Mevcut bilimsel veriler insanın hayatı sonlandıktan sonra vücut fonksiyonlarının belli bir süreye kadar devam edeceğine işaret etmektedir. Bu bilgiler bir kadın ölmüş olsa dahi süt herhangi bir bozulmaya uğramadıktan sonra sütüyle akrabalık oluşacağı görüşünü teyit eder niteliktedir.

Emziren kadının yaşıyla alakalı olarak belirlenmiş olan birtakım şartlar bulunmaktadır. Bu konuda Şâfiî ve Hanefî mezhepleri emziren kadının hamile kalabilecek bir yaşta olmasını şart koşmuşlardır. Dolayısıyla kadının ay hali çağının alt sınırı olan dokuz yaşa ulaşmış olması gerekmektedir. Dokuz yaşından daha küçük olan kadınlarda hamile kalma ihtimali söz konusu olmadığından dolayı süt gelmiş olsa bile bu süt, besleyici özelliğe sahip olan hakiki süt özelliğini taşımamaktadır. Böyle bir sütün akrabalık oluşturmayacağı bilinen bir gerçektir.⁴²

Mâlikî mezhebi bu konuda diğer mezheplerin hilafına herhangi bir yaş sınırı tayin etmemiştir. Emzirmenin yaşının sütün oluşturduğu mahremiyetle bir ilgisi bulunmamaktadır. Ayrıca süt annenin mevzu edildiği ayetteki ifadeler mutlak olarak gelmiş olup kadının yaşıyla alakalı bir sınır bildirilmemiştir.⁴³ Malikîlere göre doğuramayacak kadar yaşlı olan bir kadının sütüyle de akrabalık oluşmaktadır. Şâfiî ulemasının da bu son hususta Malikîlerle aynı görüşte olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁴

3.3.3. Emilen Sütün Miktarı

Süt hısımlığının oluşabilmesi için ne kadar süt emilmesi gerektiği hususu Kur'an'da açık bir şekilde beyan edilmediğinden ve sünnette de farklı rivayetler olduğundan ötürü bu husus fakihler arasında ihtilafa neden olmuştur. Beş ve daha fazla emmeyle hısımlık oluşacağı noktasında ittifak edilmiştir. Ancak beşten az olan emzirmenin durumu hakkında mezhepler farklı kanaatler taşımaktadırlar.

3.3.3.1. Bir Kez Emmenin Mahremiyet Oluşturduğu Görüşü

Hanefiler bir kere emmiş olmakla süt hısımlığının oluşabileceği görüşündedirler. Mâlikîler de bu konuda Hanefilere katılmaktadır.⁴⁵ Hânefi ve Malikî mezhepleri bu görüşlerini şu esaslara dayandırmaktadır;

- ✓ Sütün hısımlık oluşturmasının kadının bir parçası olması sebebiyledir. Ayrıca süt çocuğun gıdası sayılmaktadır. Gıda çocuğun midesine bir kere bile ulaşsa onun bir parçası sayılacağından haramlık tahakkuk etmiş olur.⁴⁶
- ✓ Kur'an'da süt hısımlığı ile alakalı olan ayetlerde hısımlık oluşturan emme miktarına dair açık bir beyan ve sınırlama bulunmamaktadır. Konuyla alakalı olarak gelen ayet⁴⁷ ve hadislerde⁴⁸ kullanılan lafızlar mutlak olarak kullanılmıştır. Herhangi bir süre ve miktardan söz edilmemiştir; “Doğum dolayısıyla haram olanlar, emzirmeyle de haram olur”⁴⁹, “Radâ’ ancak eti oluşturan ve kemikleri geliştiren emmedir”⁵⁰, “Radâ’ ancak açlığı gideren emmedir.”⁵¹ Bu rivayetlerde de görüldüğü gibi naslarda herhangi bir kayda rastlanmamaktadır.
- ✓ Sütün emilmesi hısımlık oluşmasının kendisine taalluk eden bir eylemdir. Bundan ötürü sütün azı ve çoğu arasında bir fark bulunmamalıdır.
- ✓ Sütün az veya çok olması emziren kişinin bir parçası olmasına tesir etmemektedir. İster az ister çok emilmiş olsun emen çocuk emziren kadının bir parçasını almış olmaktadır. Sütün miktarından ziyade çocuğun midesine ulaşmış olması, süt hısımlığının oluşabilmesi için önem taşımaktadır.

3.3.3.2. Beş Kez Emmenin Mahremiyet Oluşturduğu Görüşü

İmâm Şâfiî ve Hanbelîler doyurucu nitelikte olan beş ayrı emmenin hısımlık oluşturacağı görüşündedirler. Süt hısımlığının oluşabilmesi için örfen ayrı ayrı emzirme olarak kabul edilen en az beş emmenin yapılmış olması gerekmektedir.⁵² Dolayısıyla beşten az olan emzirme veya beşe ulaşıp ulaşmadığında şüphe bulunan emzirmelerde süt hısımlığı oluşmaz.

Şâfiî mezhebine göre bir kadından tek seferde sağılan süt çocuğa beş ayrı defada verilirse bu tek emme sayılmaktadır. Ayrıca beş ayrı defada sağılıp çocuğa tek seferde verilirse bu da tek emme sayılmaktadır. Ancak beş

⁴² Şırbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 5: 124-125; İbn Âbidîn, *Reddu'l-Muhtâr*, 3: 217; Yaşar, “Şâfiî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Sütannelik Uygulaması”, 181.

⁴³ Cezîrî, *el-Mezâhib*, IV, 253 vd.

⁴⁴ Pekdemir, “Anne Sütünün Evlenme Engeli Oluşturma Şartları”, 548.

⁴⁵ Böke, “İslam Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet. 492.

⁴⁶ Kumbasar, “Süt Akrabalığı”, 326.

⁴⁷ el- Bakara, 2/233; Lokman, 31/14.

⁴⁸ Müslim, Rada, 32; Dârimî, Nikah, 52.

⁴⁹ Müslim, “Radâ”, 13.

⁵⁰ Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. ‘Alî, *es-Sünenü's-Sağîr*, 3: 177.

⁵¹ Müslim, “Radâ”, 32.

⁵² Şırbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 5: 132-133; Yaşar, “Şâfiî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Sütannelik Uygulaması”, 182.

ayrı defada sağılan süt beş ayrı defada verilirse bu beş kez emme sayılabilir. Şafii mezhebi bu görüşünü şöyle temellendirmektedir;

- ✓ "...Sizi emziren sütannelerinizi ve süttten olan kız kardeşleriniz size haram kılınmıştır..."⁵³ ayeti Hz. Peygamber'in uygulamalarıyla belli bir sayıya hamledilebilir. Zira hırsızlık meselesinde de böyle olmuştur. Allah şöyle buyurmaktadır; "*Hırsızlık yapan erkek ve kadının yaptıklarına karşılık olmak üzere, Allah'tan bir ceza olarak ellerini kesin.*"⁵⁴ Bu ayeti kerimenin zahirinden anlaşılman mana her türlü hırsızlığın el kesme cezasına çarptırılacağı yönündedir. Ancak Hz. Peygamber bu cezayı, bir dinarın çeyreği değerinde olan bir malı korunması gereken yerden çalan hırsızlara uygulamakla sınırlandırmıştır. Aynı şekilde "*Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer celde vurun*"⁵⁵ ayetinin zahirinden anlaşılman mana zina yapan tüm erkek ve kadınlara bu cezanın uygulanması gerektiğidir. Fakat Resûlullah bu cezayı muhsan olmayan kadın ve erkeklere tatbik etmiştir. Evli olduğu halde zina yapanlara ise recm cezası uyguladığı aktarılmaktadır.⁵⁶ Burada zikredilen örneklerde Kur'an'da mutlak veya mukayyet şekilde bildirilmiş olan hükümler Hz. Peygamber'in uygulamalarıyla farklı şekillerde tatbik edilmiştir. Bu durumda emzirme ayeti için de aynı şeyin söz konusu olması muhtemeldir. Konuyla alakalı olarak gelen ayet emzirmenin miktarına dair herhangi bir sınırlama getirmemiş dahi olsa gelen haberler muayyen bir sayının ortaya çıkmasını gerektirmektedir.⁵⁷
- ✓ Süt emmemin hısımlık oluşturmasının sebebi naslarda da belirtilmiş olduğu gibi eti geliştirmek ve kemiği kuvvetlendirmek gibi çocuğun vücudunda bazı etkilere yol açması sebebiyledir. Bu durum ise sadece bir kez emmekle mümkün olmamaktadır. Bu etkinin oluşabilmesi için çocuğun en az bir tam gün emzirilmesi gerekir ki bu da beş emmeye tekabül etmektedir.⁵⁸
- ✓ Ümmü'l Fadl tarafından rivayet edilen şu hadis Şâfiî mezhebinin delillerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır; "*Resûlullah (s.a.v.) benim yanımda iken bir bedevi geldi: 'Ya Resûlullah benim bir karım vardı, üzerine bir kadın daha aldım. İlk karım, yeni karımı bir veya iki kere emzirdiğini sanıyor' dedi. Hz. Peygamber: Bir yahut iki kere emmek, haram kılmaz' buyurdu.*"⁵⁹
- ✓ Şâfiî mezhebinin esas delili olan ve bu çalışmanın ana konusunu oluşturan hadis ise şu şekildedir; Hz. Aişe rivayet ediyor ki: "*Kur'an'ı Kerim'den indirilen ayetler arasında bilinen on defa emmek haram kılar şeklinde bir ifade de vardı. Sonra bilinen beş defa emmekle neshedildi. Resûlullah vefat ettiğinde bunlar okunuyordu.*"⁶⁰

4. BEŞ KEZ EMME RİVAYETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Rivayetin Senet Kritisği

Beş kez emme rivayeti yalnızca Hz. Aişe tarafından nakledilmiş olup haber-i vahid değerindedir. Kaynağı açısından haber-i vahid değerinde olmasına rağmen birden çok tarikte nakledilmiştir. Hz. Aişe'den nakledilen bu rivayet kütüb-i sitte⁶¹ eserlerinin -Sahîh-i Buhârî hariç- tamamında ve İmâm Mâlik'in Muvattası ile Darimi'nin süneninde yer almaktadır. Şimdi sırasıyla hadis imamlarının kitaplarında tahrir ettikleri metinler verilecek, ardından bu metinlerin isnadları zikredilecektir. Ulema tarafından cerh edilen bazı raviler hakkında dipnotta kısa bilgiler verilecektir. Sika olduğu belirtilen raviler hakkında ise bilgi verilmeyip, otobiyografilerinin bulunduğu eser isimlerine işaret etmekle iktifa edilecektir.

4.1.1. İmâm Müslim'in (ö.261) Rivayeti

İmâm Müslim söz konusu hadisi tahrir ederken birden çok tariki olduğuna dikkat çekmiş, bu tariklere de işaret etmiştir. Müslim'in tahrir ettiği tarikler şu şekildedir;

- ✓ "*Bilinen on emzirmeyle evlenmenin haram olacağı (konusundaki ayet), Kur'an kapsamında inzal olunanlar arasındaydı. Sonra bu, bilinen beş emzirme ile (evlenmenin haram olacağını bildiren) ayetle neshedildi. Onlar Kur'an içinde okunmaktayken Rasûlullah (s), vefat etti.*"⁶²

⁵³ Nisâ 4/23

⁵⁴ Mâide 5/38

⁵⁵ Nûr 24/2

⁵⁶ Müslim, "Radâ", 12.

⁵⁷ Şâfiî, el-Ümm, 5: 29; Yaşar, "Şâfiî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Sütannelik Uygulaması", 184.

⁵⁸ Zuhaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, 10: 7289; Yaşar, "Şâfiî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Sütannelik Uygulaması", 184.

⁵⁹ Müslim, "Radâ", 20.

⁶⁰ Müslim, Rada', 24; Tirmizî, Rada, 3; Ebû Davud, Nikâh, 10

⁶¹ Hadislerin büyük bir kısmını ve genellikle güvenilir olanlarını ihtiva eden "Kütüb-i Sitte" adıyla meşhur olmuş altı hadis kitabı; Sahîh-i Buhârî, Sahîh-i Müslim, Sünen-i Nesâî, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Ebû Davud, Sünen-i İbn Mâce.

⁶² Müslim, b. Haccâc el-Kuşeyrî, Sahîhu Müslim, (I-V, thk. M. Fuâd Abdülbâkî, Kahire, 1991), Radâ', 24 (1452), II, 1075; Adil Yavuz "Evlenmeyi Haram Kılan "Beş Kez Süt Emme", Üzerine Bir Değerlendirme (Kur'an'dan Bir Ayet Mi, Peygamberimizden Gelen Bir Rivayet Mi?)" *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Bahar,2007) 56.

Rivayetin isnadı; Yahyâ b. Yahyâ⁶³ (ö.226)- Mâlik- Abdullah b. Ebî Bekr (ö.135) – Amra⁶⁴ (ö.98) – Âişe (ö.58) (r.a.)

✓ Bazı tariklerden gelen rivayetlerde söz konusu ayetler okunurken Resûlullah'ın vefat ettiği ifadesi yer almamaktadır; *“Kur'an kapsamında, bilinen on defa emzirme ile ilgili ayet nazil oldu. Sonra yine aynı şekilde beş defa emzirme ile ilgili ayet nazil oldu.”*⁶⁵

Rivayetin isnadı; Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî (ö.221)⁶⁶- Süleyman b. Bilâl (ö.172)⁶⁷- Yahyâ b. Saîd (ö.143)²⁴- Amra - Âişe (r.a.)

Rivayetlerin İsnad Tahlili; İmâm Müslim'in tahrir etmiş olduğu bu iki tarikin ravileri sika olup senedi muttasıldır.

✓ *“Kur'an'ı Kerim'den indirilen ayetler arasında bilinen on defa emmek haram kular şeklinde bir ifade de vardı. Sonra bilinen beş defa emmekle neshedildi. Resûlullah vefat ettiğinde bunlar okunuyordu.”*⁶⁸

Rivayetin isnadı; Muhammed b. Müsennâ (ö.252)⁶⁹- Abdülvehhâb (ö.194)²⁷- Yahyâ b. Saîd- Amra- Âişe (r.a)

Rivayetin İsnad Tahlili; Bu isnad Muhammed bin Müsennâ sebebiyle zayıftır.

4.1.2. Nesâî (ö.303) Rivayeti

*“Bilinen on emme ile (evlenmenin haram olacağı) Allah'ın indirdikleri arasındaydı. (Hâris ise, bilinen on emme ile ilgili ayet Kur'an kapsamında indirilenler arasındaydı, şeklinde rivayet etmiştir). Sonra bilinen beş emme ile (haramlığın oluşacağı ayeti ile) bu neshedildi. O, Kur'an (ayetleri) olarak okunmaktayken, Rasûlullah (s) vefat etti.”*⁷⁰

Rivayetin isnadı; Hârûn b. Abdullah (ö.243)⁷¹- Ma'n (ö. 198)- Mâlik'ten – İbnü'l-Kâsım (ö.126)⁷²- Mâlik (ö.179)- Abdullah b. Ebî Bekr - Amra- Âişe (r.a.)

Rivayetin İsnad Tahlili; Bu tarikin de isnadı muttasıl, ravileri sikadır.

4.1.3. Tirmizî (ö.279) Rivayeti

*“On emzirme ile haramlığı beyan eden ayet nazil oldu, sonra bunun beş tanesi neshedilip, haramlığın bilinen beş emzirme ile sabit olacağını belirten ayet nazil oldu ve son durum böyleyken, Nebi (s) vefat etti.”*⁷³

Rivayetin isnadı; İshâk b. Mûsâ el-Ensârî (ö.244)⁷⁴- Mâlik (ö.179)- Ma'n (ö.198)⁷⁵- Abdullah b. Ebî Bekr (ö.135)- Amra binti Abdurrahman- Âişe (r.a.)

Rivayetin İsnad Tahlili; Tirmizî'nin senedi sika ravilerden oluşmakta ancak raviler arasında bir karışıklık bulunmaktadır.

4.1.4. Ebû Davud (ö.275) Rivayeti

*“Allah'ın Kur'an kapsamında indirdiği ayetler arasında -On emmenin evlenmeyi haram kılacağı- ayeti de vardı. Sonra -bilinen beş emmenin evlenmeyi haram kıldığı- ayetiyle, o neshedildi. Bu, Kur'an ayeti olarak okunmaktayken Nebî (s) vefat etti.”*⁷⁶

⁶³ Yahyâ b. Yahyâ b. Bekr et-Temîmî hakkında bilgi için bkz. Zehebi, el-Kâşif, III, 257 (6348); İbn Hacer, Tehzib VI, 183 (8948); Takrîbü't-tehzib, (I-II, thk. Halil Me'mûn Şiha, Beyrut, 2001), II, 368 (8637); Yavuz “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme”, Üzerine Bir Değerlendirme (Kur'an'dan Bir Ayet Mi, Peygamberimizden Gelen Bir Rivayet Mi?)” 55.

⁶⁴ Amra bint. Abdurrahman hakkında bilgi için bkz: İbn Hibbân, Sikât, V, 288;

⁶⁵ Müslim, Radâ', 25, II, 1075.

⁶⁶ Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî hakkında bilgi için bkz. Zehebi, el-Kâşif, II, 126 (3016); İbn Hacer, Tehzib, III, 256-257 (4196). Yavuz “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme”, Üzerine Bir Değerlendirme” 56.

⁶⁷ Süleyman b. Bilâl et-Teymî hakkında bilgi için bkz. Zehebi, el-Kâşif, I, 343 (2091); İbn Hacer, Tehzib, II, 393-394 (2971); Yavuz “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme”, Üzerine Bir Değerlendirme” 56.

⁶⁸ Müslim, Rada', 24.

⁶⁹ Muhammed b. Müsennâ b. Ubeyd el-Basrî, Abdülvehhâb es-Sekafî'den hadis almıştır. İbn Maîn, Hatîb ve Zühli sika olduğunu ifade etmiştir. Sâlih b. Muhammed ise sadûk olduğunu fakat hafızasının problemleri olduğunu söylemiştir. Nesâî, lâ be'se bih, kitabındaki rivayetleri değiştirdi; Ebû Hâtim sâlihu'l-hadis olduğunu söylemiştir. Bkz. İbn Ebî Hâtim, *Kitâbü'l-cerh ve't-ta'dil*, VIII, 95 (409); Mizzi, *Tehzîbü'l-kemâl fi esmâ'i'r-ricâl*, XXVI, 359-365 (5579); Zehebi, *Mizânü'l-ittidâl*, 24 (8115); a. mlf., el-Kâşif, III, 75 (5196); İbn Hacer, Tehzib, V, 254-255 (7390); Yavuz “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme”, Üzerine Bir Değerlendirme” 56.

⁷⁰ Nesâî, Nikâh, 51 (3307).

⁷¹ Harûn b. Abdullah el-Bağdâdî hakkında bilgi için bkz: İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzib, XI, 8-9; Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 142.

⁷² Abdurrahman b. Kâsım b. Muhammed hakkında bilgi için bkz: İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzib, VI, 254-5.

⁷³ Tirmizî, Radâ', 3 (1153).

⁷⁴ İshâk b. Mûsâ el-Ensârî hakkında bilgi için bkz: İbn Hacer, Tehzîbü't Tehzib, I, 251.

⁷⁵ Ma'n b. İsa b. Yahyâ el-Medîni hakkında bilgi için bkz: İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzib, X, 252-3; Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 141.

⁷⁶ Ebû Dâvûd, Nikâh, 10 (2062).

Rivayetin isnadı şöyledir; Abdullah b. Mesleme el-Kanebî (ö.221)- Mâlik- Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm⁷⁷- Amra binti Abdurrahman – Âişe (r.a.)

Rivayetin İsnad Tahlili; Ebû Davud tarafından tahrir edilen bu senet muttasıldır, ravileri sikadır.

4.1.5. İbn Mâce (ö.273) Rivayeti

“Onun (süt emme ile evliliğin haram kılınmasının), Allah'ın (ayet olarak) indirdikleri arasında olduğunu, sonra on veya beş emmeden (azının) evlenmeyi haram kılmayacağı (ayetin) sâkit olduğunu söylemiştir.”⁷⁸

Rivayetin isnadı; Abdülvâris b. Abdüssamed b. Abdülvâris (ö.252)⁷⁹ Babası (Abdüssamed)⁸⁰ (ö.206)- Hammâd b. Seleme (ö.167)⁸¹- Abdurrahmân b. Kâsım (ö.126)- Babası (Kâsım) (ö.106)⁸²- Amra- Âişe (r.a.)

Rivayetin İsnad Tahlili; Bu senette cerh ve tadilin aynı kişi için söz konusu olduğu görülmektedir. Hammâd b. Seleme isimli ravi, bazı alimler tarafından tevsik edilip güvenilir bulunurken, bazı alimler tarafından ise cerh edilmiş; münker rivayetlerde bulunduğu belirtilmiştir.

4.1.6. İmam Mâlik (ö.179) Rivayeti

“Bilinen on defa emmenin (evlenmeyi) haram kılacağı-, Kur'an kapsamında indirilenler arasındaydı. Sonra –bilinen beş emmenin (evlenmeyi haram kılacağı ayeti ile), bu neshedildi. O, Kur'an ayetleri içinde okunmaktayken, Rasûlullah (s) vefat etti.”⁸³

Rivayetin isnadı; Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm - Amra binti Abdurrahman- Âişe (r.a.)

Rivayetin İsnad Tahlili; İmâm Mâlik'in tahrir ettiği bu senet müstakil olup ravileri sikadır.

4.1.7. Dârimî (ö.255) Rivayeti

“Bilinen on defa emmenin (evlenmeyi) haram kılacağı-, Kur'an (ayeti olarak) nazil oldu. Sonra –bilinen beş emmenin (evlenmeyi haram kılacağı ayeti ile), bu neshedildi. O, Kur'an ayetleri içinde okunmaktayken, Rasûlullah (s) vefat etti.”⁸⁴

Rivayetin isnadı; İshâk (ö.238)⁸⁵- Ravh bin Ubâde (ö.205)⁸⁶- Mâlik⁸⁷- Abdullah b. Ebî Bekr- Amra- Âişe (r.a.)

Rivayetin İsnad Tahlili; Dârimî'nin senedi Ravh bin Ubâde sebebiyle zayıftır.

4.2. Senetlerin Genel Değerlendirmesi

Beş kez emme rivayetinin bütün isnadları değerlendirildiğinde, genelinin sağlam senedli olduğu görülmektedir. Ancak bu rivayet, Hz. Peygamber'den sadece Hz. Aişe'nin, Hz. Aişe'den de sadece Amra'nın nakletmesi sebebiyle ferd-i mutlaktır.⁸⁸ Dolayısıyla ahad bir haber olarak kalmıştır.

4.3. Rivayetin Metin Tahlili

Beş kez emme rivayeti esasen hadis olarak değil Kur'an'dan bir ayet olarak rivayet edilmiştir. Hz. Aişe kanalından haber-i ahâd olarak gelen bu rivayetin Kur'an'dan sayılıp sayılmayacağı hususu ihtilafa neden olmuştur. Kadı İyâz

⁷⁷ Abdullah b. Ebî Bekr hakkında bilgi için bkz: İbn Hibbân, Sikât, VII, 10; İbn Ebî Hâtim, Kitâbü'l-Cerh ve't-Ta'dil, II/2, 17; Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl, XIV, 349-351; Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 140.

⁷⁸ İbn Mâce, Nikâh, 35 (1942).

⁷⁹ Abdullah, Abdüssamed bin Abdülvaris'i babasına sormuş Abdüssamed b. Abdülvâris hakkında, Abdurrahmân babasına sormuş, babası da onun meçhul bir şeyh olduğunu söylemiştir. Ebu Ahmed onun saduk olduğunu ve salihu'l hadis olduğunu söylemiştir. Hâkim de sika olduğunu söylemiş, İbn Sad ise “inşallah sika” şeklinde görüş beyan etmiştir. İbn Hibban onu Sikât'ındaki raviler arasına dahil etmiştir. İbn Kani hatalı davranışta bulunduğunu ancak sika olduğunu söylemiştir. Bkz: İbn Ebî Hâtim, Kitâbü's sikât, III/1, 50-1; İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, VI, 327-8; Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 145.

⁸⁰ Ebu Hatim Abdülvâris b. Abdüssamed b. Abdülvâris'in “saduk” olduğunu söylemiştir. Nesaî onun hakkında “lâ be'se bih” demiştir. İbn Hibbân da onu Sikât'ında zikretmiştir. Bkz: İbn Ebî Hâtim, Kitâbü's Sikât, III/1, 76; İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, VI, 443-4.

⁸¹ İbn Maîn onun sika olduğunu söylemiştir. Beyhaki ise Hammad'ın yaşlanınca hafızasının zayıfladığını, bu sebeple Buhari'nin onun rivayetlerini terk ettiğini ifade etmiştir. İclî ve Nesai onun sika olduğunu belirtmişlerdir. İbn Sad ise onun sika olduğunu ancak kimi zaman münker olan hadisleri de naklettiğini ifade etmiştir. Zehebi de onun rivayetleri karıştırdığını söylemiştir. Bkz. Zehebi, el-Kâşif, I, 208 (1228); İbn Hacer, Tehzîb, II, 10-12 (1767); Yavuz “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme”, Üzerine Bir Değerlendirme”, 57.

⁸² Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr hakkında bilgi için bkz: İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, VIII, 333-5

⁸³ Muvatta, Radâ', 18 (1293).

⁸⁴ Dârimî, Nikâh, 49 (2257).

⁸⁵ İshak bin İbrahim bin Mahle, İbn Rahuye olarak da bilinen Nesâî'nin kendisi hakkında “sika” ifadesini kullandığı bir ravidir. Ebû Zur'a İshak'ın hafızasının çok kuvvetli olduğunu, ondan daha kuvvetli hafızaya sahip birini görmediğini belirtmiştir. Ebu Davud ise İshak'ın vefatından beş ay önce hafızasının değiştiğini söylemiştir.; Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 141.

⁸⁶ İbn Main Ravh bin Ubade için “leyse bih be's, saduk” ifadesini kullanmıştır. İbn Sad ise inşallah sika demiştir. Nesaî “leyse bi'l kavi” ifadesini kullanmıştır. Ebu Hatim ise Ravh'ın ilerleyen zamanlara ihtilata düştüğünü ve onunla ihticac edilemeyeceğini söylemiştir. Bkz: İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, III, 293-6; Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 140.

⁸⁷ İmâm Mâlik bu rivayeti aktardıktan sonra amelini buna göre olmadığını söylemiştir.

⁸⁸ Paçacı, *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 147.

söz konusu rivayette geçen ayetin Kur'an'dan sayılmasının imkânsız olduğunu söylemiştir. Çünkü Kur'an'ın haber-i vâhidle sabit olmayacağı açıktır. Kur'an ancak tevatürle sabit olmaktadır. Bundan dolayı onun kıraatinin ve mushafa yazılmasının caiz olmadığını söylemiştir. Hattâbî de bu görüştedir.

Söz konusu rivayet için akla gelen bir diğer soru nesh meselesidir. Nesh üç farklı şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi hem hükmü hem tilaveti neshedilenler. On kez emme buna örnek verilebilir. İkincisi tilaveti devam edip hükmü neshedilenler. Bunun oldukça fazla örneği vardır. Üçüncüsü ise tilaveti neshedilip hükmü devam edenler. Beş kez emme rivayetinin bu üçüncü gruba örnek olarak gösterenler bulunmaktadır. Ancak İbn Hümâm'a göre ilgili rivayeti üçüncü gruptan saymak mümkün değildir. Zira bir ayetin hükmünün baki kalıp tilavetinin neshedildiğini söylemek için bir delil bulunması gerekmektedir. Fakat böyle bir delil ilgili ayet için bulunmamaktadır. Ayrıca neshedildiğine sebep olanın da bilinmediğini belirtmiştir.⁸⁹ Yahut velev ki rivayet neshedilmiş olan bir ayet idiyse, üstelik Hz. Peygamber'in vefatına kadar okunduğu da söyleniyorsa böylesi bir ayetin sahabeden en azından birkaç kişinin bilgisi dahilinde olması gerekmez miydi? Sadece Hz. Aişe tarafından bilinip aktarılması rivayete şüphe ile bakmaya sebep olan bir etkidir. Üstelik o toplumda sıklıkla çocukları annelerinden başka kadınlar emzirirdi. Dolayısıyla süt akrabalığı oldukça yaygındı. Beş kez emme rivayeti hangi kadınlarla evlenilmeyeceğine temas ettiğinden ve konunun o toplumda yaygın oluşundan ötürü diğer bazı ayetlerden daha çok bilinmesi gerekirdi.

Bazı kişiler Hz. Peygamber vefat ettiğinde bunları okumaya devam ediyordu ancak neshedildiğini öğrendiklerinde okumayı bıraktılar. Tahâvî mezkûr ifadenin Kur'an'dan sayılması halinde, Kur'an'a eklenmesi ve namazlarda okunması gerektiğini ancak sahabenin bunu mushafa almadıklarını belirtmiştir. Bu rivayet iddia edildiği gibi Kur'an'dan sayılırsa bu durumda sahabenin Kur'an'ın bazı kısımlarını alıp bazı kısımlarını almadıkları ihtimali ortaya çıkar ki bu muhaldir.⁹⁰ Bazı kimseler rivayette geçen “*Bu, Kur'ân ayeti olarak okunmaktayken Nebî (s) vefat etti.*” ifadesini “Peygamber'in vefatına yakın zamanda okunuyordu” şeklinde anlamışlardır. Ancak böyle bir anlam metnin zahirinden net olarak anlaşılmamaktadır. Zira metinde alenen “vefatına kadar” ifadesi geçmektedir. Murad edilen mana “vefatına yakın” olsaydı metinde de o şekilde yer alacağı açıktır.⁹¹

Rivayetin metninde bulunan bazı problemlere rağmen, isnadının sahihliği sebebiyle onu Hz. Aişe'ye isnad etmek doğru olsa bile haber-i vahid değerinde olan bu bilgiyi Kur'an'dan saymak problem teşkil etmektedir. Zira Kur'an'dan olduğu söylenen bir şeyin sabit olması için mütevatir yolla gelmesi gerektiği noktasında ulema ittifak etmiştir. Ancak Hz. Aişe bunun ayet olduğunu belirterek rivayet etmiştir. Ayet olduğunu belirttiği bir şeyi Kur'an'ın cemi esnasında -hayatta olmasına rağmen- ilgili heyete sunmaması üzerinde durulması gereken mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. İbn Abdilber'e göre alimler beş kez emme rivayetini kabul etmemişlerdir. Onunla amel edilip edilmeyeceği konusunda da ihtilaf edilmiştir. Bu rivayet ayet olmadığı gibi sabit bir sünnet de değildir.⁹²

5. FAKİHLERİN BEŞ KEZ EMME RİVAYETİYLE İSTİNBAT ETME DURUMLARI

5.1. Söz Konusu Rivayetle İstinbat Edenler

Hattâbî'ye göre beş kez emzirme rivayetinin Kur'an'dan olmayacağı açıktır. Çünkü Kur'an ahad haberle sabit olmamaktadır. Ancak burada bir hükmün istinbatı söz konusudur ve hükümler ahad haberle de sabit olur. Dolayısıyla bu rivayetle amel etmek caizdir.

İmâm Şâfiî de bu rivayetle amel edenlerin başında gelmektedir. Şâfiî'nin bir ayetin neshinin ancak bir başka ayetle olabileceği görüşü bilinmektedir. Ancak bu görüşüne rağmen yine de içtihadında bu rivayeti delil olarak kullanmıştır. Zira İmâm Şâfiî'nin zayıf bile olsa bir rivayet varken, bunu kendi görüşüne tercih ettiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca rivayetin haber-i vahid olarak gelmesi de onunla amel etmeye engel değildir. Zira ahkâmın haber-i vahidle sabit olabileceği hususunda ittifak bulunmaktadır. Hanbeliler de bu görüştedir. Onlara göre de emmenin miktarı Hz. Peygamber tarafından belirlenmiştir. Bir veya iki kez emmenin haramlık oluşturmayacağını bildiren rivayetle de bu görüşlerini temellendirmişlerdir.⁹³

Hadis şarihlerinden Şâfiî olan kişiler de rivayeti tilaveti mensuh hükmü baki bir ayet olarak değerlendirmişler; mezhep imamlarının kanaatlerine paralel olarak onunla amel edilebileceğini belirtmişlerdir.

⁸⁹ İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadir* III, 440.

⁹⁰ Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed, Tahavî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr, Müessesetü'r-Risâle* (Beyrut, 1994) XI, 491; V, 312-313.

⁹¹ Salih Akdemir, “Kur'an İlimlerine Dair Bazı Mülâhazalar”, *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, DİB. Yayınları*, 223-235.

⁹² İbn Abdilber, *et-Temhid limâ fi'l-Muvatta' mine'l-meânî ve'l-esânîd*, VIII, 268-269; Yavuz “Evlenmeyi Haram Kılan “Beş Kez Süt Emme”, Üzerine Bir Değerlendirme” 62.

⁹³ Mehmet Soysaldı, *Kur'an ve Sünnete Göre Evlenme ve Boşanma*, (İstanbul: Şule Yayınları, 1999), 45.

5.2. Söz Konusu Rivayetle İstinbat Etmeyenler

Kadı İyâz'a göre bu rivayette geçen ayetin Kur'an'dan sayılması imkânsız olduğundan onunla ihticâc edilmesi de mümkün değildir. Kadı İyâz bu rivayette iki ayrı husus bulunduğunu bildirmiştir. Birincisi rivayette geçen ifadenin Kur'an olduğunun ispatı, diğeri ise mahremiyet oluşturan emzirme miktarının ispatı.

Kadı İyâz Haber-i vâhid olduğu halde bu rivayetle amel etmenin caiz olduğunu söyleyenlere, usulcülerden mütehasıs olanların onu reddettiğini söylemiştir. Usulcülerden bunu reddedenler ise ahad haberin cerh edilmesi halinde kuşku duyularak terk edileceğini delil olarak getirmişlerdir. Diğer ahad haberlere güvenile bile cerh edilen ahad haber güvenilirliğini yitirmiştir. Rivayette geçen ayetin önce Kur'an'dan olduğunu, sonradan neshedildiği için tevâtür ehlinin onunla ilgilenmediği görüşünü savunanlara da mensuh olan ayetle amel edilmeyeceğini söylemiştir. Netice itibarıyla Kadı İyâz'a göre beş kez emzirme Kur'an değildir. Onunla amel etme noktasında da ittifak bulunmamaktadır. Sabit bir sünnet olarak da varid olmadığı açıktır.⁹⁴

Şâfiî alimlerden olan İbn Hacer el-Askalânî de bu rivayetle istinbatta bulunulamayacağını, Kur'an'ın ancak mütevatir olan haberle sabit olacağını beyan etmiştir.⁹⁵

Mustafa Zeyd ilgili rivayetin senedinin çeşitli yönlerden muzdarip olduğunu söylemiş, bu durumun metnin reddedilmesi gerekliliğine yol açtığını bildirmiştir. Ayrıca rivayetin akla ve mantığa uygun olmadığı kanaatini taşımaktadır. Ona göre senedin sahih olması her zaman metnin de sahih olacağı anlamına gelmez.⁹⁶

Hanefî ve Mâlikîler de ilgili rivayetle amel etmemişlerdir. Üstelik İmâm Mâlik bu rivayete Muvatta'sında yer vermesine rağmen Medine'de amelin buna göre olmadığını söylemiş ve onunla ameli terk etmiştir. Hanefî mezhebi de konuyla alakalı mutlak olarak gelen Kur'an ayetini delil olarak kabul etmiş; Hz. Aişe rivayeti haber-i vahid olduğu için onunla istinbat etmemişlerdir. Zira Hanefî mezhebinin temel prensibi bir konuyla alakalı olan nassa herhangi bir haber-i vahid ile ilave edilemeyeceği yönündedir. Ayrıca emme miktarının belirtildiği hadiste herhangi bir takyid ifadesi yer almamaktadır. Dolayısıyla mutlak şekilde varid olan ifadeleri takyid eden başka ifadeler bulunmadığı müddetçe bunların mutlak olarak kalması daha doğrudur.⁹⁷

6. SONUÇ

Araştırma neticesinde beş kez emmeyle ilgili hadisin iki boyutu olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi söz konusu hadisin Kur'an'dan sayılıp sayılmayacağı, ikincisi ise onunla amel edilip edilmeyeceği durumudur. İlgili rivayetin Kur'an'dan sayılmaması gerektiği açıktır. İlgili rivayetle amel edilip edilmeyeceği hususuna gelince şunlar söylenebilir: Rivayetin senet tahlilleri yapıldığında sağlam ve muttasıl tariklerinin olduğu görülmektedir. Bu da onun sahih bir haber-i vahid olduğunu söylemeye yetmektedir. Elimizde bulunan Mushaf'ta olmaması gerektiği kabul edilse bile böyle sahih bir rivayet vardır. Dolayısıyla bu rivayeti makul bir şekilde anlamak gerekmektedir. Zira onu doğrudan reddetmek, mevzu olduğunu söylemek teknik olarak mümkün görülmemektedir. Gerçi rivayete böyle yaklaşanlar olmuştur, ancak onların bu haberin mevzu olduğuna dair yaptıkları tespitin gerekçelerinin hadis ilminin kriterleri açısından uygun olmadığını söyleyebiliriz. Zira rivayet sağlam ve muttasıl senetle gelmiş bulunmaktadır.

Kur'an'dan olmadığı ama sahih bir senetle geldiği aşikâr olan bu rivayet hakkında birtakım tevillerde bulunmak yahut diğer bir ifadeyle onu doğru bir şekilde anlamaya çalışmak elzendir. Bu konuda öncelikli olarak şu husus söylenebilir; bu rivayetle amel eden kişiler onu Kur'an'da bulunması gereken bir ayet olarak algılamamış, fikhî bağlamda değerlendirmişlerdir. Ayrıca bu rivayete eserlerinde yer veren musanniflerin onu Kur'an veya Kıraat bablarında değil, rada', nikah bablarında zikretmeleri de meseleyi böyle anlamadıklarına bir delil teşkil etmektedir. Öte yandan Kur'an'ın haber-i vahidle sabit olmayacağı hususunda ittifak olduğu gibi ahkâmın haber-i vahidle sabit olabileceği hususunda da ittifak vardır. Dolayısıyla beş kez emmenin elimizde bulunan Mushaflarda yer almaması gerektiği tespit edilse bile, bu durum aynı zamanda onunla amel edilmesine bir engel teşkil etmemektedir.

Evlilik engelinin bir defa emmekle oluştuğunu bildiren Hanefî mezhebinin görüşü ile en az beş defa emmekle oluştuğunu bildiren Şâfiî mezhebinin görüşlerini cemetmek ihtiyata en uygun davranış olacaktır. Cemetmekten kasıt şudur; Aralarında evlilik ihtimali söz konusu olan adayların durumuna bakılır, eğer onlar hakkında en ufak bir şüphe bulunursa emzirmenin bir veya beş kez olup olmadığına bakılmaksızın evlenmelerine mâni olunması gerekir. Ancak evli ve çocukları olan çiftler hakkında yıllar sonra böyle bir şüphe ortaya çıkarsa bu durumda ilgili rivayetle

⁹⁴ Ebu'l-Fadl İyâz b. Musâ b. İyâz, İkmâlü'l-Mu'lim bi Fevâidü'l-Müslim (Dâru'l-Vefâ, 1998) IV-636.

⁹⁵ Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahihü'l-Buhârî, (Kahire: Matbaatü's-Selefiyye, 1380) IX, 116; Paçacı, *Sünnette Süt Akrabalığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, 171.

⁹⁶ Mustafa Zeyd, *en-Nesh fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, I, 283; Yavuz "Evlenmeyi Haram Kılan "Beş Kez Süt Emme", Üzerine Bir Değerlendirme" 63.

⁹⁷ Fahretin Atar, *Fıkıh Usulü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul-1988, s. 42, 177; Böke, "İslam Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet. 492.

amel edenlerin görüşleri baz alınır. Böyle bir çift için emzirmenin ayrı ayrı zamanlarda en az beş kez olup olmadığı tespit edilmeye çalışılır. Eğer ki şahitler veya ilgili kişilerin ikrar etmesiyle beş kez emme farklı zamanlarda vaki olmuşsa bu çiftin de ayrılması gerekir. Ancak bunun aile içinde çok büyük bir yıkıma sebep olacağı aşikardır. Böylesi bir durumda emzirmenin beş kez olduğu tespit edilemezse ayrılmalarına gerek yoktur şeklinde bir fetva önerilebilir. Zira Şâfiî ulemasının görüşüne göre emzirmenin bir veya iki defa olması diğer bir ifadeyle beşten az olması evliliğe engel teşkil etmemektedir.

Günümüzde fetva makamlarına bu soru sorulduğunda genellikle soru sahibinin mezhebine bakılmaksızın bir defa emmekle bile olsa süt akrabalığının oluşacağı yönünde cevap verilmektedir. Bu da ihtiyata uygun olan bir yaklaşımdır. Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi aralarında en ufak bir süt hısımlığı bulunan kişilerin evlenmemesi gerekirken, evlenip karı koca olan kimselerin beş defa emme sabit olmadıkça ayrılmamaları vakıya daha uygun bir fetva olacaktır. Dolayısıyla bir takım girift durumlar için bu rivayete başvurmak önemli görülmektedir. İlgili rivayetin pratiğe yansımalarının bu şekilde olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

1. Akdemir, S. "Kur'an İlimlerine Dair Bazı Mülahazalar", *Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, DİB. Yayınları*, 223-235.
2. Algül, A. (2019) *el-Hulâsatu'l-Fıkhiyye fi'l-Ahvâli's-Şahsiyye, İlâhiyât*, Ankara.
3. Askalânî, İbn H. (1380). *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Matbaatü's-Selefiyye, Kahire.
4. Aslan, Mahsum- Aslan, Abdulğalip. "Bir Gelenek Olarak Başlık Parası ve İslam Hukukunun Bakış Açısı", *Hakkari İlâhiyat Yazıları II*, Van: Peyvend Yayınları, 2021.
5. Atar, F. (1988). *Fıkıh Usulü*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
6. Ataseven, A. (1960). "Çocuk ve Anne Sütü", *İslam Mecmuası*, 4/3.
7. Aynî, B. (1313). *Umdetü'l-Kârî fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. Dâru'l-Matbaatü'l-Âmira, İstanbul.
8. Azimâbâdî Ebu't-Tayyib Şemsü'l-Hak M. (1968). *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Davud*, Mektebetü's-Selefiyye, Medine.
9. Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. 'Alî, (1989). *es-Sünenü's-Sagîr*. Nşr. 'Abdülmu'tî Emîn Kal'acî. Karaçi: Câmîatü'd-Dirasatü'l-İslâmiyye.
10. Böke, E. G. (2016). "İslam Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet", "*Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*", ed. Yavuz Ünal vd. Ordu Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Samsun.
11. Burhaneddin İbrahim b. M. (1997) "*Şerhu'l-Mükni*". Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
12. Cassâs, A. (1414/1993). *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Daru'l-Kutubü'l-İlmiyye, Beyrut.
13. Cezîrî, A. (1969). *el-Fıkh ale'l-mezâhibi'l-erbaa*. Mektebetü't-Tevfikîyye, Mısır.
14. Çeker O. (2019). "İslam Hukukunda Süt Akrabalığı" *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 34.
15. Erdoğan, M. (1998). *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
16. Gazzâlî, Ebu Hamid M. (1417/1997). *el-Vasît fi'l-Mezheb*, Daru's-Selam.
17. Ğamrâvî, ez-Zuhrî M. (t.y.). *Envâru'l-Mesâlik Şerhu Umdeti's-Sâlik ve Uddetu'n-Nâsik*, Mektebetu Seyda, Diyarbakır.
18. Hamidullah M. (Ağustos,1973). "Hz. Peygamberin Süt Kardeşleri" *İslam Medeniyeti Dergisi*.
19. Hillî, C. *Şerâiu'l-İslam, fi mesâili'l-halâl ve'l-haram*. yy. Müessesetü Matbûâtü İsmailiyyûn.
20. İbn Abdilber, Ebû Ömer Y. (1407). *el-Kâfi fi fıkhi ehli'l-Medine*, Beyrut.
21. İbn Abdilber, Ebû Ömer Y. (1980). *Temhîd limâ fi'l-Muvattai mine'l-Meânî ve'l-Esânîd*. Matbaatu Fudâle, Mağrib.
22. İbn Abdilber, Ebû Ömer Y. (1993). *el-İstizkâr*. Dâru Kuteybe, Beyrut.
23. İbn Âbidîn, M. (1412/1992). *Reddu'l-Muhtâr ala Dürri'l-Muhtâr*. Dâru'l-Fikr, Beyrut.
24. İbn Battâl, Ebu'l-Hasen A. (ty). *Şerhu İbn Battâl alâ Sahîhi'l-Buhârî*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

25. İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed er-Râzî el-Kazvînî el-Hemedânî (1979). *Mu'cemu Meķâyîsi'l-Luġa*, thk. 'Abdusselâm Muhammed Hârûn, Dâru'l-Fikr, Dimaşq.
26. İbn Hazm, A. (1984). *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
27. İbn Hümâm, K. (ty). *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, Daru'l-Fikr, Beyrut.
28. İbn Kudâme, Ebû Muhammed M. (1405/1985). *el-Muġnî*, Beyrut.
29. İbn Rüşd el-Ced, (1408/1988). *el-Mukaddemât ve'l-mümeħhedât*, Beyrut.
30. İbn Rüşd el-Hafid, (1985). *Bidâyetü'l-müctehid*, İstanbul.
31. İsfehânî, R. (1412). *el-Müfradât fî garîbi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kalem, Beyrut.
32. Kadı İyâz, Ebu'l-Fadl. (1998). *İkmâlü'l-Mu'lim bi Fevâidi'l Müslim*. Dâru'l-Vefâ, Mansûra.
33. Kahveci, N. (2014). *İslam Aile Hukuku*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul.
34. Kumbasar M. "Süt Akralığı", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 0, sy. 16 (Aralık 2001), 325.
35. Kurtubî, Ebû Abdillâh M. (1413/1993). *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut.
36. Malik b. Enes, (1981). *el-Muvatta*. Çaġrı Yayınları, İstanbul.
37. Merdâvî, (ty.). *el-İnsâf fî beyani'r-râciħ mine'l-hilâf*. Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut.
38. Mevsilî, A. (ty.). *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-Muhtâr*. (thk. Mustafa Beycu), Ravza Yayınları, İstanbul.
39. Muhammed Ebû Zehra, (ty.). *el-Ahvâlü's-Şahsiyye*, Daru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire.
40. Müslim, b. Haccâc el-Kuşeyrî, (1991). *Sahîhu Müslim*, I-V, thk. M. Fuâd Abdülbâkî, Kahire.
41. Necmeddîn, Ö. (1431/2010). *Tilbetü't-talebe*. thk. Halid Abdurrahmân el-Ak. Dârü'n-Nefâis, Beyrut.
42. Özdemir, E. (2019). "İslam'da Süt Akralığı ile İlgili Rivayetlerin Deġerlendirilmesi".
43. Paçacı, E. (2008). *Sünnette Süt Akralığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
44. Pekdemir, Ş. (2016). "Anne Sütünün Evlenme Engeli Oluşturma Şartları", *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/17 Fall.
45. Razi, F. (1990). *et-Tefsiri'l-Kebir*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
46. Sahnûn, Ebû Saîd A. (1415/1994). *el-Müdevvenetü'l-kübra*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut.
47. San'ânî, Ebû İbrâhîm İ. (1960). *Sübülü's-selâm Şerhi Bulûġi'l-merâm*, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
48. Serahsî, Ebû Bekir M. (1993/1414). *el-Mebsût*, Beyrut.
49. Soysaldı, M. (1999). *Kur'an ve Sünnete Göre Evlenme ve Boşanma*, Şule Yayınları, İstanbul.
50. Şafak, A. (1986). "İslam'da Evlenilmesi Yasaklanan Yakın Akralık Evlilikleri ve Sakat Doġan Çocuklar", *Diyanet Dergisi*, 22/4-19.
51. Şâfiî, M. (1410/1990). *el-Ümm*. Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.
52. Şen, B. (Aralık,2021). "Yıllar Sonra Süt Kardeşi Oldukları Tahmin Edilen Eşlerin Durumunun İslâm Hukuku Açısından Mukayeseli Deġerlendirilmesi" *Mutalaa* 1/2 -245.
53. Şirbînî, M. (1415/1994). *Muġni'l-Muhtâç ilâ Ma'rifeti Ma'ni Elfâzi'l-Minhâc*. Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut.
54. Taberânî, S. (1984). *Mu'cemü'l-Kebîr*. Musul.
55. Tahavî, Ebû Ca'fer A. (1994). *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.
56. Topaloġlu, B. (ty.). *İslam'da Kadın*. Yaġmur Yayınevi, İstanbul.
57. Yaman, A. (Bahar, 2002). "İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akralığı", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 59.

58. Yaşar, M. A. (Ocak-2018). “Şâfî Hukuk Düşüncesinde Annenin Süt Emzirme Yükümlülüğü ve Sütannelik Uygulaması”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 185.
59. Yazır, M. H. (1992). *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. İsmail Karaçam vd., Zehraveyn Yay., İstanbul.
60. Zemaşerî, Ebu'l-Kâsım M. (1998). *Esasu'l-Belağa*. thk. Muhammed Bâsil U'yûn es-Sûd. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Lübnan.
61. Zuhaylî, V. (ty.). *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletühu*. Dâru'l-Fikr, Dımaşk.